

MƏN VƏTƏNİ CANIM KİMİ SEVİRƏM...

Sabir Rüstəm oğlu Məmmədov

ADPU Ağcəbədi filialı

p.ü.f.d,dosent

Fazil Tatarxan oğlu Cəfərov

ADPU Ağcəbədi filialı

k.t.ü.f.d,dosent

faziljafarov@yahoo.com

Xülasə

Məqalədə Abbas Səhhətin Azərbaycana - Vətəninə sidqi ürəkdən necə bağlı olduğunu, poeziyasında onu necə tərənnüm etməsini, onun hər iki "Vətən" şeirlərində ("Könlümün sevgili məhbubu mənim" və "Mən Vətəni canım kimi sevirəm") və eləcə də başqa -başqa əsərlərində vətəni vəsf etdiyini aydınlaşdırmağa çalışmışdır.

Açar sözlər: Abbas Səhhət, Vətən, torpaq, xalq, azadlıq, təbib.

Summary

The article describes how Abbas Sahhat is deeply attached to Azerbaijan - his Motherland, how he glorifies it in his poetry, in both of his "Motherland" poems ("My Heart's Beloved" and "I love the Motherland as much as my soul"), as well as in other works. tried to clarify what he did.

Key words: Abbas Sahhat, Homeland, land, people, nobility, doctor.

Abbas Səhhət XX yüzilliyin əvvəllərində Azərbaycan ədəbi-ictimai fikir tarixində şair, şeir nəzəriyyəçisi, nasir, dramaturq, tərcüməçi, maarifpərvər insan, müəllim, təbib və sair titullar daşıyan bir ədib kimi göz önündə canlanır. Onun yaradıcılığında elmə, təhsilə, maarifə çağırış ön planda verilir. Abbas Səhhət azadlığı cəmiyyətin ən dəyərli mənəvi sərvəti saymış, xalqların xoşbəxt, azad və firəvan yaşaması üçün səylə çalışmışdır. Abbasqulu Əliabbas oğlu Mehdizadə (Abbas Səhhət) 1874-cü ildə Şamaxı şəhərində Sarıtorpaq məhəlləsində ruhani ailəsində anadan olmuşdur. Onun atası Əliabbasın təxəllüsü Ətşan idi. Paroxod mollası olmuşdur. Abbas Səhhət ilk təhsilini atasının məktəbində almışdır. Şamaxı şəhərində ibtidai məktəbdə rus dilində təhsil almış və sonra oranı tamamlamamış ərəb və fars dillərini öyrənmək üçün Şamaxıda Hacı Molla Cabbar Sabit təxəllüsündən təhsil almışdır. Atası Abbas Səhhəti təhsilini artırmaq üçün 1890-cı ildə Məşhəd şəhərinə göndərmiş və o bir il orada təhsil aldıqdan sonra, Tehrana gedərək Tehran universitetinin tibb fakültəsinə qəbul olur və orada oxuduğu zaman Fransada təhsil almış professor Mirzə Abdulla bəylə tanış olur. Professor Mirzə Abdulla bəydən fransız dilini öyrənməyə başlayır. Universiteti bitirdikdən sonra professor Mirzə Abdulla bəyin məsləhəti ilə Tehrandə olan Nasiriyyə məktəbinə qəbul olaraq orada oxuyur. Abbas Səhhət Tehrandə məzkur mədrəsəsinin klinikasında təbib işləyir. İşlədiyi vaxt oraya Hülakü nəslindən olan bir cavan Xan gəlib gözlərini müalicə etdirir. Xan ayrı xəstəliklərini də müalicə etdirmək üçün Parisə getməli olur. Xan gedən zaman gözünə qulluq etdirmək üçün

bir nəfər özü ilə aparmalı olur. Professor Mirzə Abdullanın vasitəsi ilə Xanla bərabər Parisə Abbas Səhhət də gedir. Xan orada bir ilə qədər qalır. Abbas Səhhət də onun gözlərini müalicə edir. Həm də Abbas Səhhət Paris xəstəxanalarının birində təcrübəsini artırmaq üçün işləyir. Xan İrana qayıdan zaman Abbas Səhhətdə onunla bərabər qayıdır. İranda olarkən Abbas Səhhət Xanla birgə İranın bir çox şəhərlərini gəzir. Sonra Abbas Səhhət 1901-ci ildə Şamaxıya qayıdır. Onun Tehran Universitetində aldığı diplomu Rus idarələri tanımır. Ona görə də iş tapmır. Bakıya gedib attestat imtahanı verib şəhadətnamə almaq istəyir, ancaq şəhadətnamə ala bilmir. Bakıda Lalayevin mülkündə müvəqqəti bir kabinet açıb xəstələri müalicə etməyə başlayır. Bakıda qoçular onun işləməsinə mane olduqları üçün Şamaxıya qayıdır və öz həkimlik işini davam etdirir. Şamaxıda 1906-cı ildə realni məktəb açılır. Abbas Səhhət həmin məktəbə müəllim təyin olunur. Səhhət Şamaxıda şairlər Ağəli bəy Nəseh, Məşhədi Məhəmməd Tərrah, Mirzə Ələkbər Sabir və Mahmud bəy Mahmudbəyovla dostluq edir. O vaxtlar sayılıb seçilən həkim Hacı Mirzə Məhəmmədin vəfatından sonra Şamaxıda ən öndə gedən təbib Abbas Səhhət olur.

Hacı İsmayıl Veysov Abbas Səhhətə xüsusi rəğbət gösdərdiyi üçün Hacınin bütün yaxınları da Abbas Səhhətə hörmətlə yanaşırdılar. 1913-cü ildə Abbas Səhhət İsmayıl Haqqı bəy Veysov və Ələvsət Əfəndizadə ilə iki aya qədər Volqa sahillərini səyahət etmişdilər. 1913-cü ilin iyulun axırında Abbas Səhhət İsmayıl Haqqı bəylə Şamaxıya qayıdır. 1913-cü il avqust ayının əvvəlində Abbas Səhhət dayısının gözlərini müalicə etdirmək üçün Tiflisə aparır. Orada Salman Mümtazla görüşüb tanış olur.

Abbas Səhhət şeir və məqalələrini o cümlədən rus və Avropa şairlərindən etdiyi tərcümlərini: "Dəbistan", "Rəhbər", "Zənbur", "Füyuzat", "Məktəb", "Qurtuluş", "Qardaş köməyi", "Kəlniyyət" jurnallarında və "Həyat", "İrşad", "Şərqi-Rus", "Günəş", "Məlumat", "Həqiqəti-Əfkar", "Açıq söz", "Sovqat", "İqbal", "Yeni işıq", "İqdam" və "Yeni iqdam" qəzetlərində çap etdirmişdir. Bununla bərabər şairin sağlığında Bakıda Orucov qardaşlarının mətbəəsində "Sınıq saz" (1912) şeirlər kitabı "Məğrib günəşləri" (I-II hissə 1912) rus və Avropa şairlərindən etdiyi tərcümələr kitabı və Mahmudbəy Mahmudbəyovla birgə yazdıqları "Yeni məktəb" (üçüncü il (1909) dərsliyi nəşr olunmuşdur. Sovetlər dövründə Abbas Səhhətin kitabları dəfələrlə nəşr edilmiş və onun haqqında alimlərimiz tədqiqat əsərləri yazmışdılar. Abbas Səhhətin sonuncu dəfə, yəni 2005-ci ildə "Seçilmiş əsərləri" (Tərtib edən, ön söz və qeydlərin müəllifi: Kamal Talıbzadə) çap edilmişdir. Kitabda şairin 58 şeiri, 22 satirası, 7 təziyanası, 6 mənzum məktubu, 30 uşaq şeiri, 3 hekayəsi, 4 pyesi, 12 məqaləsi və 67 rus və Avropa şairlərindən etdiyi tərcümə şeirləri daxil edilmişdir. [1:2]

Abbas Səhhət ilk mətbu şeirini 1904-cü ildə "Şərqi-rus" qəzetinin 3 mart 25 sayında çap olunan "Ey könül yatmagılən, dur gözünü aç, bidar ol!" əsəridir. Şeir rus-yapon müharibəsinin başlaması münasibəti ilə yazılmışdır:

Ey könül, yatmagılən, dur gözünü aç, bidar ol!
Xabi-qəflətdən oyan bir, bu zaman hüşyar ol!
Şərqi-əqsayə nəzər qıl, necə gör qovğadır,
Nə qiymətdü, nə şurişü, nə vaveyladır!

Buradan sonra Azərbaycanın dövrü mətbuatında vaxtaşırı Abbas Səhhətin şeiri, məqalə və hekayələri çap olunur ki, bunlar da müxtəlif mövzuları əhatə edir. Şairin şeirinin əsas mövzularından biri də vətəndir. Vətən şair üçün ən müqəddəs amildir. Abbas Səhhətin "Vətən" (1909) şeiri daha maraqlıdır:

Vətən könlümün sevgilisi, canım və ürəyimdir. Məni xuda yaratsa da, mən vətəndə boy atıb böyümüşəm. Vətən bizə duz-çörək verib, onu unutmaq olmaz. Hər bir kişinin vətəni onun anası və onu sinəsində böyüdəndir. O məni öz südü ilə böyüdü və ona görə o mənim sevgili canımdır. Mən vətəni gözlərimin üstündə saxlamalıyam, onu itirsəm ölürəm. Vətənin verdiyi neməti unutmaq olmaz. Ona sadıq olmayanlar, ona qurban ola bilməz. Ulularımızın məzarı Vətəndir [4:5]. Vətən övladlarımızın yaşayış yeridir. Vətəni hər bir kəs sevməlidir, əgər sevməyən varsa, onun vicdanı yoxdur. Şeirin sonunda şair fikrini belə yekunlaşdırır:

Vətən-əcdadlarımızın mədfənidir,
Vətən-övladlarımızın məskənidir.

Vətəni sevməyən insan olmaz.
Olsa, ol şəxsə də vicdan olmaz.

Şair ikinci "Vətən" şeirində deyir:

"Mənim vətənim Qafqazda yerləşir. Bura "Simürgün"-dür. Mən burada həyata gəldim və xalqımın qarşısında səcdə qıldım. Burada Qaf dağının sultanı olan qara quş və tərlanlar yaşayır. Bu yerlərin böyük çölləri var və dağlarında vəhşi ceyranlar yaşayır. Göyün üzü təmiz, bulaqlarının suyu sərin və şəffafdır. Bunlar təmiz, şəfalı və dirilik suyudur. Səması ürəkləri açır, buludları uca dağlara qalxır, bağları cənnətə bərabərdir. Çöllərində əlvan çiçəklər bitir. Çiçəklərin ətrindən ürəklər fərəhlə dolur. Oğlanları qeyrətli, şücaətli, hünərli və sədaqətlidir. Meşələrindəki ağacları meyvəlidir. Ağaclarında qırqovul və turaclar səssalır. Bülbüllərin çəmənlərdə cəh-cəh səsi kəsilmir. Küləklər əsəndə güllərin ətri çöllərə yayılır, bura həmişə cənnəti xatırladır. Burada xəzan əsmir. Hər yerində xəzinə var, torpağını Yaradan qızıl yaratmışdır, hər cür gözəlliyi və neməti var. Torpağı, ölkəsi və yeri gözəldir. Dünyada tayı bərabəri olmayan yerdir. Belə ölkəni və neməti hamı sevir.

Onu mən canım, ruhum, ətim və qanım kimi sevirəm:

Bu cür gözəl məmləkəti kim sevməz?
Bunca firavan neməti kim sevməz?
Mən vətəni canım kimi sevirəm.
Ruhum, ətim, qanım kimi sevirəm.

Abbas Səhhət Vətənin müqəddəs olduğunu söyləyir və şeirlərinin hər bir misrasında "Vətən" məfhumunun insan həyatı üçün nə qədər əziz olduğu bəyan edilir. Beləliklə, xalqımızın müdrik oğlu Abbas Səhhətin elmi dünyagörüşü XX yüzilliyin ön illərində milli sosial fikrimizin irəliyə getməsinə əsas yerlərdən birini tutur, onun daha da yüksəlməsinə, inkişaf etməsinə səbəb olur[5:6]. Tam şəkildə onun dünyaya yeni baxışları və hərtərəfli düşüncələri zamanəsinin irəli getməsinə təkan kimi qiymətləndirilməlidir. Onun Vətənə məhəbbət hissi heç zaman sönmür alovlu şəkildə deyir:

Könlümün sevgili məhbubu mənim,
Vətənimdir, vətənimdir, vətənim.

Nəticə

Demək lazımdır ki, alovlu vətənpərvər olan mütəfəkkir şairimiz Abbas Səhhətin yaradıcılığından Vətən mövzusu qırmızı xətt kimi keçir. Şair hər bir zaman Vətənin azadlığı, tərəqqisi və inkişafı üçün səylə çalışmış, onu heç nə ilə müqayisə etməmişdir. Arzusu, istəyi isə xalqını: elmlə, firavan, xoşbəxt və işıqlı sabaha doğru aparmaq olmuşdur.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Abbas Səhhət. Seçilmiş əsərləri (Tərtib edən, ön söz və qeydlərin müəllifi: Kamal Talıbzadə). Bakı: "Lider nəşriyyatı", 2005.
2. Salman Mümtaz. Azərbaycan ədəbiyyatının qaynaqları. Bakı: Avrasiya press, 2006.
3. Qara Namazov. Azərbaycanın uşaq ədəbiyyatı. Bakı: "Maarif" Nəşriyyatı, 1984
4. K. Talıbzadə. Abbas Səhhət. Bakı: Azərnəşr, 1965.
5. Məmmədov Ə. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı, Bakı: Elm, 1977.
6. Mir Cəlil, Hüseynov F. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı, Bakı: Maarif, 1982.